

# Det danske Selskabs Skole

Af Grå Borup-Nielsen

Tidsskriftet »Vor Ungdom« bragte i 1898 referat af et foredrag, der blev holdt i *Industriforeningen* den 2. februar. Foreningens formand, hofjuveler C. Michelsen, havde opfordret filosofen og skolemanden, Dr. C.N. Starcke, til at tale over emnet: vor undervisning og det praktiske liv.

Tiden var ved at løbe fra det gamle ideal, at skolens vigtigste formål var at uddanne en dygtig dansk embedsstand, og at Universitetet skulle fuldføre den oplæring, skolen havde påbegyndt.

Endnu var der større prestige forbundet med at være akademiker end at høre til i de praktiske erhverv. Også realeksamen var blevet påvirket af denne indstilling og havde udviklet sig til en lærd eksamen i stedet for at sigte mod det praktiske liv, som det oprindeligt havde været tanken.

De allerfleste gik ud af skolen uden nogen form for eksamen. I erhvervslivet opdagede de, at der herskede et misforhold mellem, hvad de havde lært i skolen og de færdigheder, de rent faktisk havde brug for – færdigheder, de akkurat lige så godt kunne have lært, hvis skolen havde prioriteret anderledes.

Foredraget beskæftigede sig nok med det daværende skolesystems mangler, men kom også med en detaljeret redegørelse for en alternativ skoleform, som mange i forsamlingen fandt attraktiv. Opfordringen til at støtte oprettelsen af en skole efter disse nye retningslinier fremsattes allerede i april måned samme år. Anmodningen rettedes til københavnske erhvervsfolk og til landets godsejerkredse. Helt konkret bad man den enkelte yde et bidrag på 100 kr i 5 år. Kredsen af mennesker, der delte den opfattelse, at en ny skoleform var tiltrængt, sluttede sig sammen i *Det danske Selskab*. Den 20. september 1898 afholdt man konstituerende møde. Det blev da besluttet at oprette Det danske Selskabs Skole og at se sig om efter en egnet byggegrund. I den trykte beretning om skolens oprettelse gives der en nøje beskrivelse af skolebygningen, som Martin Borch var arkitekt for. Beskrivelsen af bygningen gør det klart, at den blev til for at blive brugt af børn.<sup>1</sup>

## Skolens program

Tanken med den nye skoleform, der skildredes i C.N. Starckes foredrag, var den enkle, at der skulle være nær forbindelse mellem skolens undervisning og det, den skulle omsættes til i erhvervslivet. Forståelsesindholdet i undervisningen skulle være det essentielle. Og der skulle ikke være eksamen, for at den ikke skulle kaste slagskygge over den daglige undervisning og gøre den ufri.

Tilrettelæggelsen af arbejdet skulle være realistisk, for det havde jo før vist sig, at skolernes indtryk af eleverne ikke altid svarede til elevernes evne til at klare sig i livet. Dette hang blandt andet sammen med, at udenadlærte kundskaber nu engang ruste eleverne ringere end selvstændig indlæring. Ønsket om at gøre afstanden mellem teori og praksis ganske kort går som en rød tråd gennem C.N. Starckes foredrag.

For eksempel havde det på sprogundervisningens område hidtil været sådan, at underviserens interesse samlede sig om sprogets struktur og grammatik. Men man nåede aldrig rigtigt at omsætte denne teori i praksis. Eleverne hverken talte eller skrev fremmedsproget sikkert, men følte, at sprogindlæring var kedelig og svær at se formålet med.

Elever, der forlod skolen, havde nok haft dansk, men var ikke i stand til at udforme en skrivelse eller ansøgning. Fag som historie, geografi og matematik kunne sagtens gøres vedkommende og relateres til andre fag. Elevernes viden ville rodfæstes bedre, hvis forståelsen blev sikret.

Et fag som sløjd kunne nyttiggøre både tegne- og regnefærdigheder i forberedelsesfasen. Præcise opmålinger og tegninger er forudsætningen for, at håndelag kan frembringe en brugbar ting i træ. Samtidig ville eleven få opøvet sin iagttagelsesevne og dømmekraft.

Udover den faglige kunnen burde skolen give eleverne en karakteropdragelse, lære dem både arbejdsmetode og en selvstændighed, der gavner dem, også når de er uden for skolens rækkevidde.

Lektioners varighed blev i Det danske Selskabs Skole fastsat til 40 minutter med den motivering, at det var det maksimum af tid, børn ideelt kunne koncentrere sig ad gangen.

Det danske Selskabs Skole ønskede at give sine elever mulighed for en fælles skoleuddannelse indtil 14-15 års alderen. Hermed ønskede man at undgå, at skolebørn allerede i 12 års alderen skulle tage stilling til, om de ville i gymnasiet eller realskolen. Dette valg fandt man, børnene var for ufærdige til at træffe. Ved skolegangens afslutning ville eleven få et bevis for den undervisning, han eller hun havde gennemgået. Den karakteristik,

*En del elevproduceret materiale fra Starckes skole findes i dag på Danmarks pædagogiske Bibliotek.*

der lå i et vidnesbyrd, fandt man mere sigende end en karakter udtrykt i tal.

Fag som sløjd, tegning, skrivning, regning og sprog skulle have en fremtrædende plads i undervisningen. Hvis skolen formåede at fastholde elevernes interesse, ville den også kunne holde på eleverne.

Det danske Selskabs Skole valgte at skrinlægge diskussionen om dansk skoles fremtid til fordel for skabelsen af en skole, man håbede ville vinde tilhængere i kraft af sit eksempel.

#### **Nye skoletanker føres ud i livet**

Det danske Selskabs Skole begyndte sin undervisning efter sommerferien 1899. De fem første klasser, der udgjorde begyndelsen, voksede med tiden til en skole, der også havde et gymnasium. Fordi sommerens store Lock-out sinkede skolebyggeriet, holdt skolen en tid lang til på H.C. Ørstedesvej

66, inden den fik til huse på Forchhammersvej 18, Frederiksberg. – Skolen bestod i 12 år. Den måtte – af økonomiske grunde – lukke i 1911.

Professor Harald Høffding holdt indvielsestalen den 3. marts 1900, hvor han talte til forsamlingen af elever, forældre og lærere om den revolutionerende virkning, Rousseaus tanker havde haft på opdragelsens område godt hundrede år tidligere<sup>2</sup>. Tvang havde indtil da været betragtet som det virksomste middel i børneopdragelsen. Men her fandt man det langt vigtigere at lade det enkelte barn udvikle sig frit og selvstændigt – og dog kyndigt og opmærksomt bivånet af den voksne. Skolens motto var: Lær barnet at leve selv. Det står endnu at læse på husmuren. Skolens arbejde var langsigtet. Man ønskede at udvikle træk i barnets karakter, selvom de måske først ville komme til fuld udfoldelse i voksenalderen.

Nedenstående skildring af skolens praksis bygger på et kildemateriale, der er mundtligt, skriftligt og håndgribeligt.

Tidligere elever, jeg indenfor de sidste ti-femten år har været i forbindelse med, har i breve og samtaler fortalt mig, hvad de husker om skolen. Udover de mundtlige og skriftlige elevberetninger kan følgende fortælle os om skolen: skolens årsberetninger, trykte skolebøger, for nogles vedkommende indbundet af eleverne, selv-tegnede og kolorerede kort over alle egne af Danmark, et par elevers skriftlige vidnesbyrd, diskussionsklubbens protokol, Stenografisk Forenings årsberetning, skolefotografier – og en protokol over skolens elever i året 1906. Den sidstnævnte tilhører Danmarks pædagogiske Bibliotek. Endvidere er der bogen *Skoletanker*, der indeholder en række af C.N. Starckes pædagogiske essays, udgivet af hans søn, lægen Gustav Starcke i 1927.<sup>11</sup>

Endelig må som kilder også nævnes de bevarede modeller og produkter. De små møbler i ler, hvis flader var inddelt i kvadrater, og som eleverne på een gang lærte anvendt matematik og sløjd af, er endnu bevaret i en del eksemplarer i Starcke-slægten. Når jeg ejer dem, hænger det sammen med, at C.N. Starcke var min farfar. Men eftersom jeg blev født 10 år efter hans død, har jeg måttet læse og lytte mig til min viden om ham og hans skole.

Det gunstige klima styrkedes af en velinformeret forældrereds, der fulgte aktivt med i skolens arbejde. Der holdtes jævnligt forældremøder, hvor børnene var med. Skolens årsskrift berettede om skoleårets gang og om indholdet af undervisningen. Det indeholdt desuden artikler skrevet af skolens lærere eller forstanderen – også af skolelægen og skoletandlægen. Som et udtryk for forældreredsens opbakning af skolens arbejde, blev der i 1909

udgivet et lille PR-hæfte med titlen »Det danske Selskabs Skole« bedømt af forældrene.<sup>3</sup>

Allerførst var Det danske Selskabs Skole udelukkende for drenge; men fra 1906 blev det en fællesskole.<sup>4</sup> Det var alle parter tilfredse med. Eftersom piger dengang blev opdraget til at være mere tilbageholdende, var det for de piger, der kom i Starckes Skole, en befrielse, at de ikke bestandig af pænhedsgrunde skulle holde sig tilbage, men f.eks. måtte løbe i skolegården og måtte ytre sig på linie med de øvrige elever i timerne.

Inden det første år var omme, stod det klart for skolen, hvor piger og drenge havde deres force.<sup>5</sup>) I læsning og skrivning klarede pigerne sig bedre end drengene, regning var de lige gode til. Til billedanalyse og historie var pigerne allerførst ængstelige for at vove sig frem; men det blev snart et overstået stadium, så at drengene og de var jævnbyrdige. Pigerne var bedre til at hefte sig ved detaljer, drengene havde et bedre overblik og var også de bedste til at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt. Det at få sport og gymnastik i skolen viste sig akkurat så gavnligt for pigerne som for drengene.

Eleverne blev naturligvis formet af skolens holdning. Dette sås måske bedst, når der kom nye elever fra andre skoler.<sup>6</sup> Det tog skolen lidt tid at bekæmpe de overflyttede elevers mekaniske huskevaner m.h.t. ting, børnene knapt forstod, men dog kunne på remse. De elever, skolen selv havde fostret, var mere selvstændige og frimodige,<sup>7</sup> og de havde udviklet større sikkerhed i brug af analytiske og deskriptive færdigheder. F.eks. var de bedst til at bedømme ting pr. øjemål, og de var vant til at eksperimentere. Opøvelse i metodisk sikkerhed og udvikling af gode arbejdsvaner stod højt i kurs.

Elever og lærere i Det danske Selskabs Skole var du's. Dengang var det nyt og usædvanligt. I det store frikvarter, som varede en time, spiste hver klasse med sin lærer ved et bord, der blev slået op på gangen. Lærerne interesserede sig for at tale med eleverne og deltog endda i deres leg i skolegården efter spisningen.

Det passer ind i billedet, at skolen havde en diskussionsklub,<sup>8</sup> hvor både lærere og elever havde medlemskab. Men det er lige så karakteristisk, at der kom et tidspunkt, hvor eleverne erklærede, at de gerne ville have diskussionsklubben for sig selv. Dette blev vedtaget ved afstemning, fremgår det af diskussionsklubbens protokol – og den fortsætter: »Dr. Starcke rejste sig, takkede og gik«.

### **Fag og pædagogik**

Den skoleleverden, disse børn stiftede bekendtskab med, rummede foruden de traditionelle fag som dansk, historie og matematik, også astronomi, sundhedslære, bogbinding, stenografi og retslære. I skrivning var det skolens mål at give børnene en god og tydelig håndskrift med et personligt præg. I faget engelsk fik børnene undervisning på engelsk. Matematikundervisningen bestod til at begynde med i hovedregning. En overgang brugte 4. klasse DSBs togplan som arbejdsgrundlag for regneundervisning, fremgår det af årsberetningen. Skolen indrettede faglokaler, kun de mindste klasser havde et fast tilholdssted.

Det var vigtigt for skolen at vise børnene, at der var sammenhæng i det, de lærte; at regning kunne nyttiggøres, når man skulle tegne kort, og at den forståelse barnet tilegnede sig ved at kortlægge velkendt terræn omkring hjem eller skole, dannede grundlag for undervisningen i geografi. Børnene havde gymnastik hver dag og fik brusebad efter den daglige gymnastiktime. De blev gjort bekendt med sportens etiske sider, kammeratlighed og loyalitet, og de blev undervist i korrekte arbejdsstillinger til sløjd.<sup>9</sup> De mere prak-

*Det danske Selskabs Skole på Forchhammersvej ca. 1905.*

tiske sider af faget gymnastik blev kædet sammen med undervisningen i sundhedslære. Det danske Selskabs Skole var blandt de frederiksborgske skoler, der allerede omkring århundredskiftet havde både skolelæge og skoletandlæge. Ellers var det, ifølge Sundhedsstyrelsens oplysninger, et fåtal af skoler, der dengang havde dette. Frederiksberg hørte dog til de kommuner der var tidligt på færde m.h.t. disse to institutioner, der først blev påbudt ved lov i henholdsvis 1946 og 1971.

I forbindelse med historieundervisningen blev der arrangeret byvandring, som atter kunne knytte an til geografiundervisningen. Et særkende for denne undervisning var, at eleverne lærte at tegne et europakort på fri hånd.

Børnene fik ingen lektier for i de 5 første klasser. Det egentlige arbejde blev gjort i timerne. Børnene sad ved enmandspulte, og ingen var bundet til sin plads. Børnene måtte gå omkring i klassen, hvis de havde brug for det. Ej heller var børnene bundet til tavshed i timerne, som tværtimod var karakteriseret af en travl arbejdssummen.

De små klasser lærte at læse ved at se på anskuelsestavler, de skulle beskrive.<sup>10</sup> Når de digtede en historie over det, de så, skrev læreren den op på tavlen. Historien blev sat i skolens eget trykkeri, hvorefter børnene fik den at læse. Skolen brugte færre bøger end andre skoler. En del bøger blev til under børnenes medvirken, andre var tilrettelagt af skolens lærere og beregnet til, at børnene selv skulle klistre illustrationer ind på rette sted. Danmarks pædagogiske Bibliotek ejer et repræsentativt udsnit af bøgerne, der brugtes i Det danske Selskabs Skole.

Tidligere elever beretter om skolen som et sted, hvor børnene også måtte være udenfor skoletiden. De havde køkkenhave, holdt kaniner, og de måtte bruge værktøjet i sløjdsalene. Tolerancen på skolen var stor.

Man tog sig af børn, der havde indlæringsvanskeligheder, undersøgte om årsagen skulle være af fysisk eller psykisk art – eller om den måske skulle søges i barnets hjemlige baggrund. Elever med en speciel fordeling af evner, hjalp man til at fungere ved at lade dem sætte ind, hvor de havde deres styrke; derefter biede man på det øjeblik, hvor de viste sig at have overskud til at udvide deres virkefelt. Forstanderen var af den mening, at en skole burde vurderes på, hvor langt den bragte sine svageste elever frem; resten skulle nok gå af sig selv.<sup>12</sup>

Selv om skolen ønskede at dygtiggøre eleverne, stilede den ikke imod at fremelske nogen elite.<sup>13</sup> Sport blev dyrket, fordi det var sundt og forfriskende, og fordi kammeratskabet blev styrket. At en af skolens drenge deltog i olympiaden i Stockholm 1912, skyldtes hans egen indsats, ikke speciel støtte og opmærksomhed fra skolens side.

Samarbejdet var tæt mellem hjem og skole; og man betragtede børnenes tid i skolen som en fortræning, der kunne gavne deres sociale indstilling i voksentilværelsen.<sup>14</sup>

Mange af børnene i Det danske Selskabs Skole var vant til at snakke med hjemme. Dette bidrog, naturligt nok, til den åbne tone elever og lærere imellem. At der ikke var nogen barriere at nedbryde imellem dem, var gavnligt for indlæringsprocessen.

Skolen havde den holdning til straf og disciplin, at hvis man sørgede for at gøre undervisningen fængslende, ville børnene anvende deres energi på det, skolen beskæftigede dem med og ikke på unoder.<sup>15</sup> I øvrigt adskilte Det danske Selskabs Skole sig markant fra datidens skoler ved overhovedet ikke at gøre brug af korporlig afstraffelse. Dette princip var børnene og forældrene tilfredse med; men andre skolefolk var det ikke. De følte sig ladt i stikken, fordi de trods en vis lydhørhed overfor argumentationen til



fordel for at opdrage med det gode, alligevel mente, at der fandtes børn, der kun havde respekt for hårdtslående argumenter.

### Lærerne

Lærerkorpsen støttede enigt skolens linie. Det var aktive og originalt tænkende mennesker, i mange tilfælde kvalificeret ud over det sædvanlige. Underskolens elever plejede ikke at blive undervist af magistre.<sup>16</sup> Nedenfor vil læseren kort blive præsenteret for en række lærere ved skolen. Når også enkelte oplysninger om det senere karriereforløb er medtaget, skyldes det den formodning, der dog ikke kan dokumenteres, at de videreførte pædagogiske principper fra Starckes skole.

*A.C. Andersen*, 1874-1928, følte sig tiltalt af de frie forhold, man bød ikke blot eleverne, men også lærerne ved Det danske Selskabs Skole. Han havde nogle år før afbrudt de studier, han ikke trivedes ved, og var blevet lærer. Han begyndte siden et forfatterskab, og han var den, der holdt mindetalen ved C.N. Starckes bisættelse i 1926.

*Georg Christensen*, 1877-1966, var mag.art. i litteraturhistorie (1902). Han formede sit progressive pædagogiske syn som lærer ved Det danske Selskabs Skole. Efter at skolen var lukket, blev han lærer ved Hanna Adlers Fællesskole, N. Zahles Seminarium og det, der dengang hed Statens Lærerhøjskole. Fra 1926 var han forstander for Haderslev Statsseminarium. Samtidig begyndte han at gøre sig bemærket i skoledebatten som fortaler for »arbejdsskolens principper«. 1937-47 var han forstander for Jonstrup Statsseminarium, derefter for Kursus for småbørnspædagoger.

*Axel Dam*, 1868-1936, var mag.art. og lærer ved Neksø realskole og Seminarium, indtil han i 1899 på C.N. Starckes opfordring var med til at oprette Det danske Selskabs Skole. Her virkede han som lærer til 1908. Året før havde han taget sløjdlærereksamen. I 1912 blev han dr.phil. på den hidtil eneste doktorafhandling med pædagogik som emne. I 1926 knyttedes han til Dansk Skolemuseum, hvis leder han blev i 1929. Han bevarede denne stilling efter institutionens omdannelse til Statens pædagogiske Studiesamling, indtil sin død. Mange af lærebøgerne fra Det danske Selskabs Skole, der i dag ejes af Danmarks pædagogiske Bibliotek, bærer Axel Dams navnestempel.

*H. A. Hald*, 1871-1959, havde en læreruddannelse, som han havde suppleret med udvidet eksamen i matematik og fysik samt årskursus i kemi og astronomi og en række studierejser i udlandet. Fra 1899-1907 var han lærer og inspektør ved Det danske Selskabs Skole.

Den unge stud.mag. i fysik, *H.M. Hansen*, 1886-1956, underviste i 1908 og 1909 på Det danske Selskabs Skole, hvorefter han blev kandidat og fire år senere dr.phil. I 1923 blev han professor, senere bestyrer af biofysisk laboratorium og rektor for Københavns Universitet.

Professor *Harald Høffding*, 1843-1931, underviste fra 1903 og frem til skolens lukning i historie, kunsthistorie og dansk i Det danske Selskabs Skole.

*Chr. Lambek*, 1870-1947, var først skolebestyrer i Jyderup og blev derefter lærer ved Det danske Selskabs Skole 1899-1902. Siden var han i en lang årrække bestyrer af Horslunde Realskole, inden han valgte at trække sig tilbage for at hellige sig sit psykologisk-filosofiske forfatterskab.

*C.N. Starcke*, 1858-1926, blev magister i 1881 med etik og metafysik som specielt studeret område. I 1883 blev han dr.phil. Tanken om at oprette en skole havde han haft helt tilbage til 1880; men først ved mødet i Industriforeningen i 1898 skabtes muligheden for at realisere denne idé. Han havde en usædvanlig hukommelse for ansigter og navne; elever, der mange år efter deres skoletid mødte ham f.eks. til filosofikum, blev mødt med genkendelsens glæde. Fra 1916 til 1926 var C.N. Starcke professor i filosofi ved Københavns Universitet.

*Klavs Vedel*, 1879-1959, var cand.mag. med gymnastik, naturhistorie og geografi som fag. Han tog børnene med på lejrskole, han lærte dem nøjagtig beskrivelse og analyse af, hvad de så i naturen og smittede dem med sin begejstring. Han var med blandt spejderpionererne på Det danske Selskabs Skole. Senere blev han lektor ved Gl. Hellerup Gymnasium i rektor Hartvig-Møllers tid.

*A. Worms*, 1866-1952, var rigsdagsstenograf. Han underviste eleverne i Det danske Selskabs skole i stenografi efter et system, han selv havde udarbejdet. Eleverne kunne tage notater og også aflevere opgaver pr. stenografi.

En række af skolens lærere havde taget kursus heri og var medlemmer af Dansk Stenografisk Forening.

Skolens årsskrifter indeholder lærernes beretning om undervisningen.<sup>17</sup> Medens skolen var ny, afleverede lærerne skriftlig beretning til forstanderen hver uge.

### Elevernes baggrund

Der var mange børn af akademikere eller kunstnere; men blader man i skolens årsberetninger, ser man, at det også var gartnerens, bagerens, togførendes og arbejdsmandens børn, der var elever i skolen. Det var netop tanken, at dette skulle være en skole for alle.

1. klasse A, maj 1901 kan fremdrages som et tilfældigt valgt eksempel på, hvilket erhverv elevernes fædre havde: bogholder, urtekræmmer, trikotagehandler, forretningsbestyrer, løjtnant, komponist, grosserer (x3), manufakturhandler, arkitekt, ingeniør, tømrermester, blikkenslager, kunstmaler, gartner (de to sidste havde hver 2 sønner i denne klasse).

Da skolen åbnede tirsdag den 22. august 1899, havde den 46 elever fordelt på 5 klasser. Derefter var fordelingen:

|              |            |          |            |
|--------------|------------|----------|------------|
| efterår 1899 | 59 elever  | maj 1905 | 331 elever |
| maj 1900     | 73 elever  | maj 1906 | 341 elever |
| maj 1901     | 141 elever | maj 1907 | 342 elever |
| maj 1902     | 215 elever | maj 1908 | 343 elever |
| maj 1903     | 262 elever | maj 1909 | 323 elever |
| maj 1904     | 306 elever | maj 1910 | 308 elever |

Der findes ingen årsberetning for skolens sidste år.

Det danske Selskabs Skole måtte lukke i juli 1911, af økonomiske grunde. De københavnske privatskoler stod da midt i deres værste krise – uden offentlige tilskud. Den blev først overvundet syv år senere, da stat og kommune omsider trådte til og overtog nogle af de private skoler. Forældrene havde tilbudt at betale forhøjede skolepenge, men C.N. Starcke så, at skolen på denne måde, trods forældrenes offervilje, kunne visne i løbet af en årrække. Han valgte derfor at lukke skolen, mens den var på sit højeste. Det lå ham på sinde at gøre det klart, at skolens idé var rigtig.

A.C. Andersen sagde i sin mindetale over C.N. Starcke: »Starckes Skole

gik under. Mens hans skoletanker lever. Jeg hører dem nu klinge i næsten enhver diskussion om børn, dog uden at hans navn nævnes.»

Bedst af alt var det, at skolen så sine elever udvikle sig, som den havde håbet, til åbne og vågne mennesker, der havde mod til at være eksperimenterende. Mennesker, der var i besiddelse af sund selvtillid og samfundssind, og som havde bevaret deres naturlige opdagertrang. Mennesker, der så, at teori og praksis, når de var nøje forbundet, gjorde arbejdet meningsfyldt. Mennesker, som havde hensigtsmæssige arbejdsvaner, som gjorde brug af deres kombinationsevne og opfindsomhed, og som havde en arbejdsglæde, som de senere drog med sig, uanset hvilken livsgerning de valgte.

Et fremsynet forsøg på at forny dansk skole forsvandt, men kun tilsyneladende. Meget af det, der udførtes som pionerarbejde i Det danske Selskabs Skole, er en selvfølgelig bestanddel af skolelandskabet i dag.

#### Noter:

1. »Vor Undervisning og Det praktiske Liv«, af Dr.phil. C.N. Starcke. Grundlag for et foredrag i Industriforeningen den 2. februar 1898. Trykt hos O.C. Olsen & Co. København 1898.
- »Program for Det danske Selskabs Skole«. Trykt hos O.C. Olsen & Co. København 1899.
- »Det danske Selskabs Skole«. Trykt hos O.C. Olsen & Co. København. Januar 1900.
- »Beretning om Det danske Selskabs Skole i skoleåret 1899-1900«. Tillæg til programmet for januar 1900. Trykt hos O.C. Olsen & Co. København Juni 1900.
2. Jean-Jacques Rousseau: *Émile* ou de L'éducation. Garnier-Flammarion, 1966.
3. »Det danske Selskabs Skole bedømt af forældre, m.fl.« J. Jørgensen & Co. København 1909.
4. Det danske Selskabs Skole. 7. årsberetning, maj 1906. Skoletrykkeriet, Forchhammersvej. København.
5. idem, p. 17.
6. Beretning om Det danske Selskabs Skole i skoleåret 1899-1900, pp 4-7. Tillæg til programmet for januar 1900. Trykt hos O.C. Olsen & Co. Juni 1900.
7. *Skoletanker*, en række pædagogiske essays af C.N. Starcke, udgivet af Gustav Starcke. Levin & Munksgaard, 1927, PP. 159-164; 183-184; 210-223.
8. Den håndskrevne protokol for diskussionsklubben i Det danske Selskabs Skole beror hos G. B-N.
9. Gode arbejdsstillinger til sløjd: 2. årsberetning for Det danske Selskabs Skole, maj 1901, pp. 44, 45. 3. årsberetning for Det danske Selskabs Skole, maj 1902, pp. 36, 44. 7. årsberetning for Det danske Selskabs Skole, maj 1906, p. 13. 11. årsberetning for Det danske Selskabs Skole, maj 1910, p. 35. Skoletrykkeriet, Forchhammersvej, København.
10. 2. årsberetning for Det danske Selskabs Skole, maj 1901, pp. 29, 30. 1903, p. 61.
11. Årsberetninger for Det danske Selskabs Skole, 1899-1910 (: der er ingen beretning for skolens sidste år, 1910-11). Det kongelige Bibliotek. Danmarks pædagogiske Bibliotek har nogle af årsberetningerne.

- Lærebøger fra skolen ejes af Danmarks pædagogiske Bibliotek og G. B-N. Skriftlige vidnesbyrd for et par elever beror hos G. B-N.
- Det samme er tilfældet med diskussionsklubbens protokol, breve fra gamle elever, skolefotografier og »Jubilæumsskrift for Dansk Stenografisk Forening, 1893-1918«.
- Protokol over eleverne i Det danske Selskabs Skole fra året 1906, tilhører Danmarks pædagogiske Bibliotek.
- I bogen *Skoletanker* har lægen Gustav Starcke samlet en række af C.N. Starckes pædagogiske essays og foredrag.
- Endelig er der *Lærebog i pædagogik* af C.N. Starcke. Gyldendal, 1914, der gengiver erfaringer indhøstet i Det danske Selskabs Skole.
12. C.N. Starcke: *Skoletanker*. Levin og Munksgaard. 1927, pp. 96, 97.
  13. idem, pp 200, 96.
  14. idem, pp. 102-113.
  15. idem, pp. 164-180.
  16. Oplysninger om skolens lærere hidrører især fra: *Leksikon for opdragere*, bd I-II. Schultz Forlag, 1953. *Dansk biografisk Leksikon*, 1933-1944. I.H. Schultz Forlag. *Kraks Blå Bog* og værket *Min far*, redigeret af Poul Borchsenius, 1948, 299-308, kapitel om C.N. Starcke, skrevet af hans søn, Viggo Starcke.
  17. Årsberetninger for Det danske Selskabs Skole. 1899-1910. Det kongelige Bibliotek.